

Милка Манојловић/Марко Манојловић

студент мастер студија/докторске студије, Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

Историјски пресек и анализа судских процеса против Архиепископа охридског г.г. Јована, Епископа, свештенства, монаштва и верног народа Православне Охридске Архиепископије, у периоду од 2002–2016. године

Сажетак: Архиепископ охридски и Митрополит скопски г.г. Јован VI је у периоду од 2002. до почетка 2017. године стално или под судским поступком, или на издржавању затворске казне. У овом периоду, од 2002–2016. г., Његово блаженство је провео око пет и по година у затвору. Још увек је отворен један судски поступак над њим и над још осамнаесторо људи, међу којима су и двојица Епископа, јеромонаси, игуманија, монаси и верни народ Православне Охридске Архиепископије. Овај рад пружа увид у неколико судских поступака. Треба имати на уму да је дужина само једне пресуде, једног приговора оптужници, завршне речи, или пресуде Апелационог суда у просеку десетак страница формата А4, а појединих докумената и преко 30 страница формата А4. Због тога овај скромни рад покушава само шематски да прикаже због чега је све Архиепископ охридски и Митрополит скопски г.г. Јован био осуђиван са својим Епископима и верним народом, да да кратко тумачење судских гоњења са црквеног становишта, као и да укаже на важније моменте суђења.

Кључне речи: „распаљивање верске, националне и расне мржње“, „самовлашће“ „утаја“, „прање новца“.

1. Због чега је све био осуђиван Архиепископ охридски Јован?

Канонски поглавар аутономне Православне Охридске Архиепископије при Пећкој Патријаршији, Његово блаженство Архиепископ охридски и Митрополит скопски г.г. Јован био је осуђиван:

1. Због „распаљивања верске, расне и националне мржње“; (буквално због речи у прологу Црквеног календара за 2004. годину, у издању Православне Охридске Архиепископије, да је Македонска Православна Црква¹ *йоследња тврђава комунизма у Р. Македонији*).
2. Због „самовлашћа“ — јер је желео да крсти своју сестричину у Саборном храму у Битољу. Ушао је у храм, али ипак није извршио у том храму крштење. (Осуђен је због тога на 1 год. затвора, уколико у наредне две године не би поновио дело. Одлежао је, ипак, осам месеци услед јаког притиска многобројних међународних организација).
3. Због донације градоначелника Скопља, за обнову храма Св. Пантелејмона у Велесу, коју је, наводно, желео да „утаји“ и задржи за себе (ради се о 57000 евра који су враћени са каматом од 180 евра). Основа за дело не постоји зато што чим је било тражено да се новац врати, новац је враћен са каматом. Нико није био оштећен, нити је нешто од наведене суме новца Архиепископ Јован задржао за себе.

¹ У наставку МПЦ.

4. Због „ненаменског“ трошења четворогодишњег буџета своје епархије, (период од 1998–2002. г.) док је садашњи Архиепископ Јован био велески и повардарски Митрополит у МПЦ, Несрећа по МПЦ и судство у Р. Македонији је то што је Архиепископ Јован, тадашњи Митрополит Јован имао рачуне које је приложио суду. То је за независно судство необорив доказ који иде у прилог апсолутној невиности оптуженог. Зато што су рачуни били: исплаћивање радницима плате, плаћање струје, воде, комуналија, реновирање Црква, библиотека, куповање машина и аутомобила, не на своје име него на име Митрополије, што значи да је све то остало у рукама МПЦ. Архиепископ Јован није ништа са собом понео, нити је за себе нешто задржао.
5. Због „прања истог новца“ који је већ „ненаменски потрошио“ и због чега је већ био осуђен. Због тога га је правни заступник г. Тортевски назвао Худинијем који може да од непостојећег ствара новац. У питању је, наравно, изазов свим људима да о свему овоме што се догађало и догађа у Р. Македонији, повезано са суђењем Архиепископу Јовану, да приступају не под утицајем прљаве политичке и медијумске кампање, већ трезвеноумно као умни људи-логички. Чак не ни као верници. Свако да се запита, да ли је могуће да је Архиепископ Јован потрошио новац ненаменски, док је био митрополит у МПЦ (значи да тог новца више нема), па да онда од ваздуха, ваљда, тај исти новац ствара, да би после 14 година поново (дакле по други пут) трошио исти новац?

У наставку текста ће бити изложени у кратким цртама главни моменти ових суђења. Треба имати у виду да док се пише овај рад још увек је отворен један процес против Архиепископа охридског и Митрополита скопског г.г. Јована, Епископа брегалничког и Местољуститеља битолског г. Марка и Епископа стобијског и Местољуститеља струмичког г. Давида, игуманија, свештенослужитеља и верног народа ПОА, канонске Цркве у Р. Македонији.

Важно је напоменути и то да судови у Р. Македонији упорно одбијају да региструју Православну Охридску Архиепископију због чега се већ 9 година води судски поступак у Стразбуру, који је при крају.

Рад је свакако и објективан, али и субјективан. Објективан је јер су о незаконским затварањима говорили и писали релевантни политичари и професори Р. Македоније који су јавно путем новина и телевизијских изјава, као и на предавањима говорили и писали да су сви процеси против Архиепископа Јована били политичке природе, и да је он политички затвореник, и да ту нема никаквих речи о криминалу. На истој равни стоје и међународне европске организације за очување слобода и верских права, као и Амерички Стејт Департамент,² Амнести интернешнал,

² Од 2004. г. па на даље сваке године у својим годишњим извештајима Стејт Департамент САД у вези са верским правима и грађанским слободама у Републици Македонији помиње Православну Охридску Архиепископију, али и њеног предстојатеља по имену и презимену, појединачно цитирајући да су му угрожена верска и грађанска права. Амнести Интернешнал је 2005. године назвао Архиеп. Јована „затвореником савести“. Извештај „Форума 18“ (организације о верским и људским правима из Норвешке) има 21 извештај о ПОА и њеном предстојатељу. Затим, Хелсиншки комитет из Р. Македоније такође говори о нарушавању права припадницима ПОА. Фридом Хаус је у извештају за 2015. годину додао нешто ново у својим годишњим извештајима о грађанским и верским правима у Р. Македонији. Наиме, осим што Македонија спада у земље са делимично слободним земљама као што су: Албанија, Босна и Херцеговина и Косово, видан је и нови пад Македоније, зато што је забележено да Влада Р. Македоније распростире надгледање политичких и верских лидера, новинара и грађана. Види: Архиепископ охридски и Митрополит скопски Јован, *Слобода у заштору*, друго допуњено издање, Београд-Скопље 2005, стр. 166–167, као и: <http://roa-info.org/vesti/2016/01/20160127-1.html> Занимљиве су и изјаве Првог Председника плуралистичке Скупштине Р. Македоније, који је у три наврата председавао Скупштином, истакнутог политичара Стојана Андова, у својој колумни за недељник „Фокус“ (бр. 942, од 25.10.2013. г.) : „Пресуде над Архиепископом Јованом за цивилизовани свет су неразумљиве!“ Исто

Светски и Европски Савети Цркава, и многе друге непоменуте организације које карактеришу затварање Архиепископа Јована кршењем основних људских и верских права, а њега самог називају затвореником савести и затвореником због својих верских убеђења, а не због „учињеног“ криминала. У књизи „Заради идното царство“ (=Због будућег Царства), Архиепископа Јована, налазе се документи и писма предстојатеља других помесних Цркава упућених влади Р. Македоније ради најскоријег престанка тортуре и ослобађања Архиепископа Јована из затвора. На веб сајту Православне Охридске Архиепископије:³ www.roa-info.org могу се прочитати писма, апели, молбе, упућених власти Р. Македоније, од предстојатеља других помесних православних Цркава, римокатоличких бискупа, председника и премијера других земаља, познатих и утицајних политичара.

Субјективно сагледавање црквене ситуације проистиче из тога што смо и сами чланови ПОА, те смо и сами били сведоци многих немилих и непотребних догађаја, као што су упадање полиције на богослужење и легитимисање присутних верника ПОА, паљење и демолирање наших богослужбених места, пребијање наших владика и свештеника, хапшења и спровођења монаха и монахиња, са верним народом, популарном марицом.

Но, и поред тога што постоји и субјективни однос према црквеној ситуацији он сам по себи не значи да је лажан. Јер, све горе наведено се заиста догодило, о чему постоје материјални докази.

Као треће, осим историјског приказа осећамо потребу да у најкраћим цртама додамо и теолошко тумачење немилих догађаја на територији Р. Македоније, које као теолози сматрамо и кључним у свему овоме. Уколико би се, пак, пренебрегао црквено-теолошки моменат неко би могао да каже да је позадина свему овоме политичка, и искључиво политичка. Рецимо, проблем две државне политике, како се много пута може чути међу нецрквеним људима. Или оно типично објашњење, да Македонце нико не воли, да су сви против Македонаца итд.

2. Спор је црквене, а не политичке природе

Могли бисмо рећи, сада као теолози, да проблем започиње са преговорима Митрополита велеског Јована са владикама и патријархом Српским г. Павлом у вези са остваривањем црквеног јединства на територији Р. Македоније. Реч је о тематици нашег рада, а не о тематици зачињања раскола после Другог светског рата. Дана 17.06.2002. Митр. Јован је преговарао о јединству са СПЦ. Убрзо после тога, само пар дана касније, 23.06.2002. у Велесу је на Литургији објављено успостављање литургијског јединства са СПЦ. То је дочекано, од стране народа и свештенства радо-

тако видети и изјаву бившег Премијера Р. Македоније г. Љубча Георгијевског да је Архиепископ Јован политички затвореник, и да се црквено питање треба решавати дијалогом а не затварањем монаха, у скопљанском недељнику „Фокус“ (бр. 891/892, 27.07.2012) као и на телевизији А10п, 30.05.2012. Због горенаведених релевантних институција, али и неоспорних доказа и Р. Бугарска није изручила Архиепископа Јована када је 2010. год. приведен у Бугарској, тачније на бугарско-српском граничном прелазу Калотина, и када је за тридесетак дана прегледан његов случај. Суд у Бугарској је констатовао исто тако да је реч, не о криминалу, већ о политички монтираним случајевима против Архиепископа Јована и стога је и одбила његову екстрадицију Р. Македонију, види у: *Соборност*, Периодика на Архиепископијата охридска и Митрополија скопска, година X, број 31–33, 2011, стр. 53. Видети и предавање проф. др Мирјане Најчевске о томе да је случај Архиепископа Јована случај *школској примера државне тортуре*, на: *The authorities used the detention as a means of torture against Archbishop Jovan*, универзитетски професор др Мирјана Најчевска, на јутјубу: <https://www.youtube.com/watch?v=xbKTNAGBfUA>

³ На даље у тексту — ПОА.

сно, као дугоочекивани посао који се најзад завршио. У прилог томе иду и потписи свог свештенства на територији велеске Митрополије о приступању у литургијско јединство са СПЦ, а преко ње и са свом православном икуменом.⁴

Датум 22.06.2002. је дакле важан јер је Митрополит велески г. Јован тада напустио раскол. Ово не треба да чуди никога у МПЦ, не само да чуди него и да не вређа што се МПЦ назива од стране свих помесних Цркава РАСКОЛ. Раскол значи расцепљење од Цркве. Опет, то је слободан чин, али свакако мора бити и одговоран ако је слободан. Када се одцепљује један део тела-Цркве искуство Православне Цркве је такво да раскол обично прелази у јерес, уколико се не врати у окриље Цркве. Са МПЦ није, хвала Богу, реч о јереси, те би стога требало и лакше и брже да се дође до решавања тог црквеног проблема.

Под утицајем политичара у Р. Македонији је створена, или боље речено наметнута свест о томе да је спор искључиво политичке природе. То би значило, ваљда, да се МПЦ сама себи и пред својим народом правда како је она и даље Црква а не раскол, и да је цео проблем проблем искључиво политичке природе, па ваљда због тога и није толико страشان. Но, то је само скретање гледишта са суштине проблема. Усудили бисмо се да кажемо да је проблем искључиво еклисиолошки, дакле искључиво црквен проблем, који је наметнула Комунистичка партија Федеративне Југославије после Другог светског рата. Један тоталитаристички режим је наметнуо поделу у СПЦ, са намером стварајући еклисиолошки проблем, стварајући раскол. До искреног решења се, наравно може доћи, само искреним признавањем реалног чињеничног стања, и свакако и искључиво без уплитања политике, која је само још више додатно искомпликовала и онако веома осетљиву целу ситуацију.

После великих напора да се стање раскола треба превазићи уследили су преговори у Нишу 2002. г. познати као „Нишки договор“. Нишким договором је било прихваћено од стране и СПЦ и МПЦ да ће статус МПЦ бити аутономија. Почетно становиште би за МПЦ требало да буде аутономија. Тако је било 2002. г., тиме би се и сада почело. Отац Стефан Санџаковски, професор на Богословском факултету у Скопљу, је 10.07.2004. г. изјавио у дневном листу Вечер, да се треба вратити на позицију Нишког договора и одатле наставити са преговорима.⁵

Тражење, или боље рећи захтевање аутокефалије од стране МПЦ је нереално. Заправо, неканонске владике тврде да статус аутокефалије имају, само треба то и други да схвате, па да само потпишу и све би онда било у реду. Заправо, проблем се онда не би решио. То не значи да је немогуће добити аутокефални статус, али под тим и таквим нереалним условима засигурно не! Треба се озбиљно, одговорно, и не политички (како то желе неканонске владике) већ искључиво црквено приступити увиђању проблема и његовог решавања. Проблем је дефинитивно настао када је насилнички отета јурисдикција, која је у то време припадала СПЦ. Бунтовнички је жезал добио први неканонски Архиепископ охридски и Македонски г. Доситеј. То се треба признати. Али са таквим признањем се показује грешка. Но, таквим признавањем би се показала и духовна зрелост. А када се има духовне зрелости онда се може све договорити. Свети Сава српски је својом духовном зрелошћу постао, не траживши сам, но поставши од стране Цариградског Патријарха, први Архие-

⁴ Архиепископ охридски и Митрополит скопски Јован, *За ради игноѿо Царсѿво*, Православна Охридска Архиепископија, Скопје, 2006. стр. 117–123.

⁵ Дневни лист „Вечер“, 12/13. јун 2004. г.

пископ српски. Он је пошао Патријарху са намером да му предложи другог кандидата, али је Патријарх желео да то буде Свети Сава. Неко ће се запитати па у чему је онда разлика између Светог Саве и г. Доситеја, првог неканонског Архиепископа охридског? Разлика је непремостива између њих двојице. Док Свети Сава зна тачно како црквене ствари стоје и куца на права врата да би добио аутокефалију, Доситеј ју је добио од комуниста, а не од Цркве. Због тога бисмо могли рећи да је МПЦ **политичка црква**. А осим ове разлике између њих двојице постоји још једна разлика. Да је Цариградски Патријарх одбио да да аутокефалију Свети Сава се не би самостално прогласио за Архиепископа. То је тако када црквене ствари теку својим неусиљеним током, искрено, смирено.

Дана 06.07.2002. политика у Р. Македонији је одпочела своју фарсу према канонској Цркви. Замислите сада једну земљу која се оријентише ка демократији, и поставља се као секуларна пред савременим изазовима, са законима и Уставом који предвиђају слободу говора и слободу вероисповести (јавно или групно испољавање својих религијских осећања; слободним вршењем својих религиозних обреда и пре свега законом заштићеним правом да се сме прелазити из једне у другу религију...). А онда, о чуда!, све горенаведено је пало у воду и удавило се управо сасвим супротним реаговањем државе по питању успостављања канонског поретка у Р. Македонији. Држава се показала, и још увек се показује несекуларном, штитећи монопол искључиво једне верске организације — МПЦ. То чини својим државним механизмима — полицијом и судством, које би требало да поштују законе своје државе, а не да их руше. Полиција је на горепоменути датум, без икаквог судског налога, упала разбојнички у зграду велеске Митрополије и протерали су из ње Митр. Јована са људима који су живели заједно са њим. Све се завршило притвором и избацивањем на улицу. После овог немилостивог догађаја у коме се полиција показала као лично обезбеђење неканонске цркве уследило је постављање Митр. Јована за Егзарха српског Патријарха г.г. Павла. То се десило 23.09.2002. г. Тај потез је био прихваћен оберучке од стране власти Р. Македоније одпочињањем са медијумском пропагандом о томе да канонска Црква — ПОА у ствари представља само тежњу Србије да прошири свој утицај, власт ван оквира своје земље. На то се посматрало као на српску колонизацију, а на Егзарха српског Патријарха г.г. Павла, г.г. Јована као на издајцу свог рода, своје земље, своје цркве, као на најнепожељнију особу у Р. Македонији. Онда је држава покренула судске процесе који још увек трају. Занимљив је податак да је од почетка првог процеса па све до сада Архиепископ Јован био непрестано или под неким процесом, или је издржавао затворску казну. Од 2004. године Архиепископ Јован је био осуђиван за „самовлашће“, као и за „распаљивање верске, расне и националне мржње“.

Због чега је Његово блаженство био оптужен за самовлашће? Јер је хтео да крсти, у Саборном Храму Св. Димитрија у Битољу своју сестричину, Сару Петровску (21.09.2003). Нису му то дозволили, али је свакако због тога блажењејшиј одлежао затвор. Био је осуђен на годину дана затвора, али је издржао казну осам месеци, услед великог притиска од стране страних организација за заштиту људских права и слободе вероисповести, Р. Македонија је попустила и ослободила неки месец раније Архиепископа Јована.

Такође, веома јадан случај је била и оптужница за „распаљивање расне, националне и верске мржње“. Зашто јадан? Прво, зато што је та оптужница уследила због пролога Црквеног календара ПОА за 2004. г. у коме се наводи да је „МПЦ последња

тврђава комунизма у Р. Македонији“. Друго, зато што треба прочитати сведочење сведока Тодора Петрова у судници. Наиме, 01.06.2004. г. је било настављено суђење по наведеној оптужници. Сведок Тодор Петров је сведочио у спору против Архиепископа Јована. Његове речи су биле ове:

„Светски македонски конгрес позива македонске православне вернике да потпуно одбаје и да казне идеју да виде македонске расколнике и изроде Вранишковској, Кимева (владика дрегалнички Марко) и Јовчевској (владика јолошко-кумановски) и чланове њихове идејалне секције као ђаволске представнике српској неоколонијализма у Македонији!“; и још: „...Они, којима су милији црнци од Македонаца, нека траже своје следбенике у Африци, а не у Македонији. У Африци црнци нека им праде Цркве и манастире да би били ближи њиховом Југу, ја одаћу нека улазе у либерално и канонско јединство и са самим црним ђаволом, зато што очигледно МПЦ која их је замонашила њима је јуша и шизматичка црква!“; И још два навода: „...Нека се ови изроди и издајници не силе и не претпе да ће јоново да освајају македонске цркве и манастире зато што ће им и инквизиција бити сасење у односу на оно што би могли да доживе“; и: „...Но, ђаволско јединство српских расколника са македонским изродима је потпуно непријатно српској антимакедонизма и неоколонијализма, и зато што МПЦ и држава са њим морају једном за увек да се прерачунају и да се расчисти“.⁶

Завршило се суђење, по питању расчлањивања верске, расне и националне мржње, у Основном суду у Битољу, дана 01.07.2004.г., против Митрополита Јована. Митрополит је изјавио на суду да судија и тужилац још увек нису изашли из комунистичко-атеистичке матрице живљења. Митрополит је негирао све тачке оптужнице, као што је сам рекао не од страха да не би био кажњен, већ због тога што је та оптужница неоснована и крајње бесмислена. И зато је рекао:

„Чак и да је тужилац могао да докаже да су поменута дејства, у оптужници, била спроведена од мене, у чему се састоји кривично дело? Да ли смо се, господе, вратили у време комунизма када је постојало једноумије и тоталитаризам, када нико други није смео ни да помисли нешто различито од онога што је мислио друг Тито, а камоли да каже или да учини? Не, нисмо се вратили, ми на велику несрећу, са оваквим тужиоцима нисмо ни изашли из комунизма“. Судија је тенденциозно прекидао излагање речи Митрополита Јована. Тако да, у записник нису ушле целовите Митрополитове речи. Ево исказа које је дао Митрополит, у целисти: „Ни под каквим условом, па чак и под већим притиском власти у Р. Македонији нећу да предам своју веру, православну хришћанску, и у томе Господ нека нам је на помоћ. То смо и доказали у многим искушењима и суђењима. Дакле, не ради се о страху од казне, па да због тога негирамо оптужбу или да желимо да умилостивимо судију. Поменуто негирамо само из разлога што је неосновано и крајње бесмислено. Да окривиш једног Епископа Православне Цркве да је ширио националну и верску мржњу и нетрпељивост у условима демократског друштва је више него неодговорно. То је теоретски могуће само у фашистичким друштвима, у којима је, поновићу, теоретски, Црква ушла у службу државе. Јеванђеље коме служим као Епископ, свуда по свету је познато да шири љубав, мир и јединство. Већ сам поменуо да нас ово исто учи на један крајњи максимализам, да љубимо чак и непријатеље. То је био мој програм рада од првог дана ступања у свештенички чин, тако ће бити и до последњег. Тврдим вам чак и да ме затворите или осудите на смрт, ја ћу остати веран Јеванђељу и нећу се

⁶ <http://poa-info.org/vesti/2004/06/20040601.html>

отказати од оног што проповедам и живим, али у томе што учим и живим тврдим да нема распаљивања мржње или нетрпељивости било ког вида“.⁷

Од осамостаљивања Р. Македоније 1991. г. само су два човека била осуђена и издржавала затворску казну због кривичног дела „распаљивања националне и верске мржње“, а то су: градоначелник Гостивара г. Руфи Османи и Блажењејшиј Архиепископ Јован.⁸

Тачне речи због којих је Архиепископ Јован био оптужен и проглашен кривим за „распаљивање националне, расне и верске омразе, раздора и нетрпељивости“⁹ јесу редови из Календара Православне Охридске Архиепископије за 2004. год., у коме Блажењејшиј Архиепископ Јован пише о високој хијерархији МПЦ. Ево и тачних речи:

„Највећа одговорност за неевангелизовање народа као и за непрактиковање вере свакако треба тражити у расколничкој високој јерархији такозване Македонске Православне Цркве. Владике те организације, још од почетка раскола 1967. г. па све до данашњег времена се показују неодговорни службе коју су примили од Бога. Упорно стављају свој интерес испред интереса Цркве. Од увек су били, а остали су и до сада, последња тврђава комунизма.¹⁰ Политичке партије и целокупна светска политика се отказала од те непродуктивне идеологије, али Владике расколничког Синода МПЦ који су производ атеистичке идеологије, за разлику од политичара тоталитаризма који су се променили и пали у заборав, још увек су у служби и остали су последње упориште безбожне политике“.¹¹

3. Намештена суђења у вези са финансијама

Што се тиче монтираних судских процеса у вези са финансијама, могу се поделити у две групе: 1) „утаја“ и 2) „прање новца“. То су два различита судска процеса, но иако су одвојена процеса односе се на исти новац чиме и указују на тенденциозност власти у Р. Македонији да се Архиепископ Јован мора задржати у затвору. И са једним и са другим судским поступком се ишло на Апелациони суд који је потврђивао пресуду претходног суда.

Апелациони суд у Скопљу је изрекао пресуду за кривично дело „утаје“ по чл. 239 ст.4, ув. ст. 1 Кривичног законика Р. Македоније. Да појаснимо због чега је осуђен Архиепископ Јован.

У јуну месецу 2002. год. г. Трифун Костовски, каснији градоначелник Скопља је даривао 57000 евра за реконструкцију храма Св. Пантелејмона у Велесу. Закон у Македонији није дозвољавао да Црква може примати девизне донације на свој рачун. Стога је благајник велеске Митрополије г. Тони Петрушевски на свој девизни рачун (девизну књижицу) примио тај новац. Како је само десет дана после помнуте донације Митрополит велески Јован избачен из Митрополије, а са њим су и запослени добили отказ, новац је остао на рачуну све до септембра исте године,

⁷ <http://poa-info.org/vesti/2004/07/20040701.html>

⁸ Архиепископ охридски и Митрополит скопски Јован, *Слобода у зајвору*, друго допуњено издање, Београд-Скопље, 2015., стр. 154.

⁹ Видети Пресуду Апелационог суда, на горепоменуто „кривично дело“ у: *Црква, Службени билтен Православне Охридске Архиепископије*, Бр. 13–24/2005, стр. 27–33.

¹⁰ Болд не постоји у оригиналном тексту, али је управо ова реченица коришћена на суду за оптуживање Архиепископа Јована.

¹¹ Види: Пролог у: *Календар за 2004. г.*, Православне Охридске Архиепископије.

када је требало отпочети са плаћањем извођачима радова.¹² Дакле, у јулу и августу 2002. године се није ништа предузимало у вези са плаћањем дугова из два разлога. Први разлог је тај што је Митрополит Јован био у прогонству, а други зато што је то био период летњих одмора. Међутим, већ у септембру, предузимачи који су направили одређене трошкове тражили су исти да им се подмире. МПЦ их је информисала о томе да је донација г. Трифуна Костовског још увек на штедној књижици бившег благајника г. Тонија Петрушевског. У септембру 2002. године Митрополит Јован је писмено известио г. Петрушевског да подигне свих 57000 евра како би могли да се плате доспели рачуни и да се крене са даљим радовима. Одмах по подизању новца, тачније сутрадан, полиција је привела г. Петрушевског. А првог радног дана после затварања Петрушевског Митрополит Јован је депоновао свих 57000 евра заједно са каматом од 180 евра. Суд у Велесу је на основу враћеног новца донео пресуду да се одбацује предмет јер није било тужилаца. Новац је био враћен и није било основа за процесом. МПЦ се одрекла права да тужи у току истраге, и у току главног претреса. Тако да је суд донео одбијајућу пресуду. По завршетку судског поступка и добијања пресуде, Јавни тужилац је донео фалсификат и ставио га је у предмет предлог гоњења од стране МПЦ. То није било нигде заведено. Није имало судског печата. Но, и поред тога, Апелациони суд је вратио предмет на поновно суђење. Када је писао жалбу, Јавни тужилац је није имао у рукама, и помиње исту жалбу као да је заведена под бр. 151. Апелациони суд ту одлуку, односно предлог за гоњење од стране расколника помиње под бр. 258, са датумом 05.11.2002. г., а на главном претресу упоређен је оригинал који је имао сасвим други бр. 148, од 05.12.2002. г. Дакле, сасвим су други — и број, и датум. На тражење одбране достављена је била и протоколарна књига из које се јасно види да је пре горепоменутог документа било аката заведених под каснији датумом — 15.12.2002. г. што је необјашњиво. Но, после заведеног акта 148, остављено је било још једно празно незаведено место, за резерву. Очигледно је да је направљена превара и фалсификат како би се спасила тужба. На поновљеном суђењу позивани су сведоци: г. Трифун Костовски (дариваоц) и представници фирми које су изводили радове у храму. На основу њихових сведочења и доказа, суд у Велесу је донео и другу ослобађајућу пресуду. Апелациони суд је поново вратио дело основном суду у Велесу. Судија је остао исти; онај који је већ два пута доносио ослобађајућу пресуду двојици оптужених — г. Тонију Петрушевском, као првооптуженом и Митрополиту Јовану, другооптуженом. Овај пут је, исти судија, са потпуно истим доказима и истоветним сведоцима донео пресуду да је другооптужени Митрополит Јован крив и да треба да одлежи затворску казну од две године, а да првооптужени г. Тони Петрушевски треба да издржи казну од петнаест месеци. На основу жалбе окривљених казна је умањена, и то: Митрополиту Јовану са две године на једну годину затвора, и са петнаест месеци г. Тонију Петрушевском на пет месеци затворске казне.

Прилично лако се може приметити да је посреди монтирани процес. Судија је дакле, прво одбио да води судски поступак јер није било стране која би гонила двојицу оптужених. Друго, новац је враћен одмах чим је први пут потражен, са каматом. Дакле, оштећених није било, а оптужени нису стекли никакву корист од тог новца. МПЦ није могла ни да буде оштећена. Оштећен је могао да буде само дариваоц, а он је одбио да кривично гони митрополита и благајника.¹³

¹² Архиепископ Јован, *Слобода у зајвору*, стр. 109–111.

¹³ Свет Архиепископски Синод на Православната Охридска Архиепископија, „Окружно послание за об-

Занимљиво је било и лажно сведочење Митрополита у расколу г. Тимотеја који је на суду рекао да његова епархија има девизну књижицу коју користе. Када је суд проверио успоставило се да је девизна књижица неактивна и неважећа. Поврх свега овога од 2002. г. Р. Македонија је у банкарски систем увела неке промене које су се односиле и на то да Црква не може да има девизну књижицу.¹⁴

4. Несекуларност Р. Македоније и отворено промовисање МПЦ

Канонска Црква у Р. Македонији, Православна Охридска Архиепископија је поднела неколико пута молбу за своје регистровање. Као одговор је добила, у вези са регистровањем,¹⁵ да не може да се региструје као Црква због тога што члан 8 Устава Р. Македоније Закона о регистровању верских заједница и група *не дозвољава да постоје две верске заједнице исте вере, јер би на такав начин држава легализовала раскол*.¹⁶ У одговору који је Православна Охридска Архиепископија добила од Уставног Суда У.др. 10/04 у вези са преиспитивањем уставности чланова 5 и 8 Закона о верским заједницама и религиозним групама, у ком осим одбацивања иницијативе стоји:

„Даље, Суд је утврдио да је члан 8 Закона о верским заједницама и религиозним групама био предмет оцене пред овим Судом са аспекта питања да ли за једну вероисповест може да постоји само једна верска заједница и притом са решењем У. Бр. 223/1997 од 28. октобра 1998. год., није повео поступак заузимајући став да ова законска одредба не саздаје неједнакост по питању остваривања слободе вероисповести и да се у ствари овом одредбом штите грађани од манипулације њима, прављењем подела верника исте вероисповести на више верских заједница, што води легализацији раскола у цркви. При том, Суд је имао у виду и то да верници имају могућност, они који имају исто верско убеђење, а не припадају (по својој вољи) регистрованој верској заједници, могу да се удруже у религиозну групу и организовано да врше верске службе и верске обреде, као и верске заједнице. На основу тога, Суд је оценио да таква одредба не саздаје дескриминацију међу верницима и неједнакост међу верским заједницама и религиозним групама, и да опредељење да за једну вероисповест може да постоји само једна верска заједница, не саздаје неправност и није у неслагласности са Уставом“.¹⁷

Уставни суд је 12.05.2004. године изрекао да не постоји законска препрека да се региструје Православна Охридска Архиепископија као верска заједница у Р. Македонији. Ипак, и поред свега тога и после једне године и чак три захтева, од подношења првог захтева, од стране Комисије за односе са верским заједницама захтеви су одбијени. Први човек ове институције, Цане Мојаноски је у новинама изјављи-

јаснување на судскиот процес со кој Неговото Блаженство Архиепископот охридски и Митрополит скопски г.г. Јован е осуден на затворска казна од една година“, у: *Црква*, Православна Охридска Архиепископија, Службен билтен, број 25–36, Јануари–Декември 2006, стр. 2–4.

¹⁴ Вести од 22.06.2004. на: www.poa-info.org

¹⁵ О регистровању тј. нерегистровању ПОА видети још и: Одбијање регистровања канонске Цркве у Р. Македонији под именом Грчко-Православна Охридска Архиепископија на Пекката Патријаршија, од стране Основног суда Скопје II, документ означен са: Пер.РГ.др.12, на: http://www.poa-info.org/mk/istorija/sovremena/Resenie_za_odbivanje_na_registracija_na_POA.pdf

¹⁶ Архиепископија охридска и Митрополија скопска, „Врховниот суд не го испочитува Уставот и ја одби тужбата на Православната Охридска Архиепископија против Владата на Р. Македонија“, 17. Јули 2006.г., у: *Црква*, Православна Охридска Архиепископија, Службен билтен, број 25–36, Јануари–Декември 2006, стр. 37–38.

¹⁷ *Истио*, стр. 37.

вао: „мора да се изгради платформа да би се одговорило на покушај установљавања паралелне јерархије, у лицу такозване Православне Охридске Архиепископије... Државни органи улажу одређене напоре и продужиће и у будућности да дејствују како би се спречио раскол и манипулација са вером. Неопходне су и активности за афирмацију МПЦ“.¹⁸

Из горенаведеног првог пасуса стоји да не постоји законска сметња да се региструје ПОА, да се одбије тужба од стране ПОА која је уследила као одговор на њено нерегистровање од стране државе Р. Македоније. Ипак, од стране државе ПОА није регистрована ни као религиозна група.

Други горенаведени пасус нам открива, јавно, какав став је држава заузела у односу на ПОА, а какав у односу на МПЦ, из уста самог тадашњег председника Комисије за односе са верским заједницама г. Цанетом Мојаноским.

Што се тиче другог судског поступка над Архиеп. Јованом може се видети опет какав став је држава заузела у односу на ПОА. Митрополит Јован је био осуђен у Битољском Суду због изазивања „верске, расне и националне мржње“. У пресуди стоји написано да се окривљени проглашава кривим за поменуто кривично дело по следећим тачкама:

1. „Зато што је прихватио да буде постављен за Егзарха (возглавиатеља) Православне Охридске Архиепископије, чиме је изазвао националну, расну и верску мржњу“.
2. „Зато што је учествовао у рукополагању Епископа Јоакима и Марка (остале двојице чланова Синода Православне Охридске Архиепископије) чиме је поново подстакао националну, расну и верску омразу“.
3. „Зато што је дана 11.01.2004. г. одржао верски обред — саслуживање и заједничко причешћивање са Максимом Ристеским, игуманом мушког манастира Светог Димитрија у Скопљу, са Кираном Парлић, игуманијом манастира Успења Пресвете Богородице у Ресену, са Давидом Ниновим — игуманом, са Гораном Кимевим, таконареченим Епископом Марком у непостојећој Охридској Архиепископији и монахињама Ренатом Мижимаковском, Црцороском Анисијом, Георгијевом Верицом, Нином Трајковском, Таисом Крцевом и Цветковском Благицом, чиме су изазвали велику верску мржњу и нетрпељивост код грађана — верника МПЦ у Битољу и шире у Републици Македонији“. Врховни Суд Републике Македоније је донео Саопштење у вези са горенаведеним тачкама против Архиепископа охридског и Митрополита скопског г.г. Јована, и у њој се вели:

„Јован Вранишкоски је осуђен због извршавања три одвојена дејства квалификованих у једну целину као кривично дело: изазивање националне, расне и верске омразе, раздора и нетрпељивости из чл. 319, ст. 1 из Кривичног Закона... Врховни суд Р. Македоније због правилне примене КЗ, налази да дејствија по тачки 2 и 3 из описа изречене пресуде не могу да буду саставни део законског дића кривичног дела из чл. 319, ст. 1 из КЗ. Ово је речено због тога што присуство на хиротонијама које је извршио као и због вршења обреда у приватном објекту, представља уставно загарантовано право слободе вероисповести, али и подразумева право на слободу изражавања вероисповести, промене вере, слободу вршења верских обреда у приватном или јавном објекту. То право по Уставу Р. Македоније не може да се ограничи, а исто признају и међународне декларације као што су Универзална декларација о људским правима Уједињених Нација и Европске Конвенције о људским правима.“

¹⁸ Види: дневни лист „Дневник“ од 12.11.2004.

Затим је Апелациони суд у саставу: Васка Кузева — председника, Владимира Радевског и Нецата Ајра осудио Архиепископа Јована.¹⁹

Навешћемо и једну изјаву расколничког Митрополита Агатангела коју је дотични изјавио поводом ослобађајуће пресуде над Архиепископом Јованом, од стране судије Валентина Зафирова. Митр. Агатангел је назвао судију Валентина „атеистом и безбожником“ само зато што је ослободио Архиепископа Јована оптужбе коју је поднела МПЦ за финансијске малверзације. На то је судија Зафиров изјавио у вестима, дана 10.10.2006, на ТВ А1: „Срамота. Иако сам верник ја не судим на основу верских осећања већ по Уставу и законима“. И изјавио је још да су овакве изјаве владике Агатангела опасне и за МПЦ и за Р. Македонију. А по изјави, размишљао је и да ли да тужи владика Агатангела због његових речи.²⁰ Ево још једне изјаве која осликава однос државе Р. Македоније и расколничке цркве МПЦ. Слободан Угриновски из „Титових левих сила“ изјавио је: „Ми не говоримо случајно да је Јосип Броз Тито Исус Христос за Македонију, отац и мајка за Македонију, будући да смо ми у то време НОБ, први пут створили македонску азбуку, македонску телевизију, македонску државу, језик, пасош, личну карту, први пут универзитет, први пут македонску академију. Ми, комунисти, створили смо Македонску православу цркву“.²¹

Подсетићемо само да је Р. Македонија потписница Конвенције за заштиту људских права и основне слободе, а члан 9 — *Слободе уверења, савести и религије*, поменуте Конвенције гласи: „Свако има право на слободу уверења, савести и религије, укључујући и право на промену религије или уверења и слободу да сам или групно, у јавности или приватно, изражава своју религију или убеђење, путем поштовања, богослужби и обреда“.²²

А у Уставу Р. Македоније, члан 19. пише да се *гарантује слобода вероисповести*. *Гарантује се слободно и јавно, појединачно или у заједници са групима, изражавање вере. Македонска православна црква, групе верске заједнице и религиозне групе су одвојене од државе и једнаке су пред законом*.²³

О непоштовању Конвенције чији је потписник Р. Македонија, као и о кршењу свог Устава у прилог се показују пуних 14 година судских и затворских малтретирања Архиепископа Јована, Епископа, монаштва и верног народа ПОА у Р. Македонији.

5. Претрес манастира, одузимање пасоша и јављање суду сваког понедељка

Судија Јован Лазаров је издао налог за претрес Епископа Давида Нинова и претрес просторија у којима живи, манастира, како би се нашли докази за оптужницу. Дана 21.05.2012. г. полиција Р. Македоније је, у 7 сати изјутра, направила претрес у домовима верника као и у манастирима Православне Охридске Архиепископије

¹⁹ Види: „Пресуда во Апелациониот суд во Битола со која се потврдува казната осумнаесетмесечна робија на Неговото Блаженство Архиепископот охридски и Митрополит скопски г.г. Јован“, у: *Црква, Службен билтен* на Православната Охридска Архиепископија, Бр. 13–24/2005, стр., 27–33.

²⁰ <http://www.poa-info.org/vesti/2006/10/20061011.html>

²¹ Вести од 05.05.2009. г. на веб сајту: www.poa-info.org

²² „Конвенција о заштити људских права и основних слобода“, Члан 9 — Слобода уверења, савести и религије, у: *Црква, Православна Охридска Архиепископија*, Број 1–5, Педесетница, 2004, стр. 38.

²³ Види: *Црква, Службен билтен* на Православната Охридска Архиепископија, Бр. 6/12 — декември 2004, стр. 54.

је у Битољу, Скопљу, Штипу и Прилепу. Одузете су биле деловодне књиге (за крштења, венчања, опела), новац који су монаси имали код себе, компјутере, а дошло је и до физичког малтретирања монаха од стране полиције. Полицијским комбијем — „марицом“, су приведени монаси и верници. Њима (16 људи) је била одређена мера притвора у трајању од 30 дана, али је иста укинута већ сутрадан. Број лица које је полиција тражила био је 19, заједно са Архиепископом Јованом. Епископ стобијски г. Давид је са Епископом битољским г. Марком био на Сабору у Београду. Јеромонах Иринеј се пријавио сам у току истог дана зато што полиција није знала на којој адреси живи. Свим лицима осим Архиепископу Јовану била је одређена превентивна мера-одузимање путних исправа и обавезно јављање у суду сваког понедељка.

Пресуда је донешена 02.07.2013. године деветнаесторо људи и она је била оптужујућа. По пресуди, деветнаесторо људи су проглашени кривима јер су, наводно, у периоду од 2007. па све до 06.12.2011, као и 07.12.2011. године „прали новац“ који је опет наводно Архиепископ Јован ненаменски потрошио, у периоду од 1998–2002. г. По оптужници новац је подељен, од стране Архиепископа Јована његовим симпатизерима, следбеницима и рођацима, у износу од око 5000 евра да би се купило земљиште у месту Голема Нива, површине 4859 м², и због плаћања прве рате за пословне просторије на адреси булевара Партизанских одреда бр. 1, улаз 001, спрат 1, укупне површине од 297 м². Архиепископ Јован је осуђен на три године, а сви остали су добили условно по две године уколико не изврше неко кривично дело у року од пет година.

На завршној речи адвокат оптужених, Александар Тортевски, рекао је да је новац од 14.804.210 денара био већ потрошен и да је немогуће поделити већ потрошен новац. Поврх ове недвосмислене чињенице да је новац већ био потрошен постоји и факт да је Архиепископ Јован у то време за које се терети да је поделио новац својим симпатизерима био у затвору, и никако није могао да преда новац саоптуженима. То је друга физичка немогућност за оно за шта је суд теретио Архиепископа Јована. Да подсетимо само да је дана 15.10.2009. године Архиепископ Јован био осуђен да МПЦ врати износ од 14.804.211,00 денара и због тога је морао да издржи затворску казну у време трајања од две године и шест месеци.

У окривљујућем акту пише: „Иако су знали да је новац прибављен кажњивим делом, примили су од првооптуженог и пустили га у промет чиме су заједно и по претходном договору прикрили његову локацију и имовину“.²⁴ Оно што је сасвим извесно је то да је Апелациони суд у Скопљу пресудом од 28.06. 2012. г. пресудио да Јован Вранишкоски мора да врати са каматом МПЦ износ новца од 14.804.211,00 денара, заборављајући при том да никада није утврђено колико је новца оптужени присвојио за себе. Налаз вештачења је био овакав: „У вези са захтевом суда о томе да се утврди са колико од новчаних средстава у износу од 14.804.211,00 денара којима је окривљени Јован Вранишкоски задужен пресудом Основног суда у Велесу К.бр. 136/12 од 11.05.2012. године је могао да располаже, вештак сматра да математички прецизно уопште **није могуће утврдити коликим износом** од тих 14.804.211,00 денара је могао да располаже као са готовином“.²⁵ Архиепископ Јован је тражио на

²⁴ Види: „Завршна реч у предмету V.КОК бр. 59/12 против Јована Вранишкоског и других дат у Суду Скопље 1 од Архиепископа охридског и Митрополита скопског г.г. Јована дана 19.06.2013“, у: Ј. Вранишкоски, *Слобода у затвору*, стр. 203.

²⁵ *Истио, истио*, стр. 204.

седници Апелационог суда од 28.06.2012. г. да се утврди да ли је Јован Вранишкоски задржао нешто од горепоменутог новца за који се терети будући да не постоји донешена таква пресуда. Препорука Апелационог суда је била да се испита да ли је окривљени „располагао средствима МПЦ као да су лично његова“, чиме се по мишљењу Апелационог суда ипак остварује природа кривичног дела иако се средства не присвајају.²⁶ Због овог факта је немогуће покретати оптужницу за прање новца зато што не постоји пресуда да је Архиепископ Јован отуђио неки део горепоменуте своте новца, да је задржао за себе или да је неке поделио. Једино, дакле за шта је био осуђен јесте да је управљао новцем као да је његов. Он за то управљање новцем као да је његов има потребне материјалне доказе где је новац потрошен и где је остао. Ради се, дакле, о аутомобилу који је био у власништву велешке Митрополије у време Архиепископа Јована, два трактора, библиотеке, опремљеног апартмана у архиепископији МПЦ, мермерних стубова у битољском храму „Светог Димитрија“, зграде „Малина“ у Велесу, црквене економије „Васкрсења“ и њихова два аутомобила, и целокупне покретне и непокретне имовине, која је остала у поседу МПЦ. Ништа од тога Архиепископ Јован није понео са собом, нити је било шта од наведеног у било ком тренутку било преписано на његово име. Напротив, види се по приходима које су оствариле епархије у којима је Архиепископ Јован био Митрополит од 1998–2002. г. да су приходи готово били удвостручени. То се може видети из епархијских годишњих извештаја.

Због дугогодишњег нерегистровања ПОА формирано је удружење грађана са именом „Анастасија“. Оно је отворено од стране монахиња ПОА. По закону Р. Македоније и ово удружење грађана као и друга могу да имају свој рачун у банци и да примају донације. Када су се стекли законски услови да се отвори банкарски рачун (05.12.2011. г.) сутрадан је већ више верника ПОА уплатило своја лична новчана средства како би се купио простор за богослужење. Суд терети Архиепископа Јована да је он од „присвојеног“ новца поделио својим приврзаницима по око 5000 евра које су они уплатили на рачун „Анастасије“. Архиепископ Јован је био ван земље до 12.12.2011. г., а новац је уплаћен 06.12.2011. г. Друго, терети се Архиепископ Јован да је дао Епископу Марку Кимеву 908.900,00 денара да би он купио њиву. Њива је купљена 07.11.2008. г. а Архиепископ Јован је од марта 2008. па све до 12.12.2011. био ван земље. Треће, терети се Архиепископ Јован да је дао новац свом ујаку Исајлу Поповском, дугогодишњем лекару (тада је био пензионер) да купи њиву у Нерезима. Питање је онда, зашто би Епископ Марко Кимев и Исајло Поповски куповали поседе на више рата и тиме одуговлачили са преписивањем имовине на њихова имена уколико им је Архиепископ Јован дао новац који је „испрао“? Одговор је да таквог новца који је, наводно, утајио и испрао Архиепископ Јован, није ни било.²⁷

Закључак

Судски процеси и затварања Архиепископа охридског и Митрополита скопског г.г. Јована одпочели су одмах по успостављању канонског и литургијског јединства њега и његове епархије са СПЦ. Релевантне међународне институције, наведене у тексту, су потврдиле да Архиепископ Јован није учинио никакав криминал за шта га држава Р. Македонија гони и у 2017. години, него да је реч о монтираним судским

²⁶ Види: „Приговор оптужници за кривично дело ‘прање новца...’“, у: нав. д., стр. 193.

²⁷ Архиепископ охридски и Митрополит скопски Јован, *Слобода у зајвору*, стр. 198–199.

процесима, државном прогону, медијском унижавању Архиепископове личности и кршењу грађанских и верских права како самог Архиепископа Јована тако и других чланова канонске Цркве у Р. Македонији — Православне Охридске Архиепископије. Огласили су се и значајни политичари, професори, новинари и друге организације у самој Р. Македонији поводом државног терора над Архиепископом Јованом. Сви они су дошли до истог закључка на основу здраворазумске перцепције проблема, услед неимања апсолутно никаквих материјалних доказа од стране судова у Р. Македонији, који су и сами за два дела по два пута ослобађали сваке кривице оптуженог Архиепископа, а закључак је да се у Р. Македонији, у двадесет-првом веку, крше основна људска и верска права, кршећи се законодавни систем и Устав Р. Македоније корумпираним судством.

Библиографија

- Архиепископ охридски и Митрополит скопски Јован, *За ради идног Царство*, Православна Охридска Архиепископија, Скопје, 2006.
- Архиепископ охридски и Митрополит скопски Јован, *Слобода у зајвору*, друго допуњено издање, Београд-Скопје, 2015.
- Дневни лист „Вечер“, од 12/13. јун 2004. г.
- Дневни лист „Дневник“ од 12.11.2004. г.
- Соборносѝ*, Периодика на Архиепископијата охридска и Митрополија скопска, година X, број 31–33, 2011.
- Скопљански недељник „Фокус“, бр. 942, од 25.10.2013. г.
- Скопљански недељник „Фокус“, бр. 891/892, 27.07.2012. г.
- Црквени Календар за 2004. г.*, Православна Охридска Архиепископија, Скопје, 2004.
- Црква*, Православна Охридска Архиепископија, Број 1–5, Педесетница, 2004.
- Црква*, Службен билтен на Православната Охридска Архиепископија, Бр. 6/12 — декември 2004.
- Црква*, Службен билтен на Православната Охридска Архиепископија, Бр. 13–24/2005.
- Црква*, Православна Охридска Архиепископија, Службен билтен, број 25–36, Јануари-Декември 2006.

Електронски извори

www.poa-info.org